

Gemensam programplanering av forskning om neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom

Utbildningsdepartementet

2009-10-30

Dokumentbeteckning

KOM(2009) 379

Förslag till rådets rekommendation om åtgärder mot neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom, genom gemensam programplanering av forskning

Sammanfattning

Kommissionen har lämnat ett förslag till rådsrekommendation om ett pilotinitiativ för gemensamma program inom neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom. Pilotinitiativet syftar till att på europeisk nivå mobilisera de bästa forskarna inom relevanta fält för att förstå, upptäcka, förebygga och bekämpa neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom. Genom gemensam programplanering vill man genomföra ett europeiskt multidisciplinärt forskningssamarbete och på så sätt motverka den nuvarande fragmentiseringen av forskningen.

I rekommendationen uppmanas medlemsstaterna att sträva mot en gemensam vision av samarbete och samordning av forskningen på området neurodegenerativa sjukdomar särskilt Alzheimers sjukdom. Medlemsstaterna uppmanas också att upprätta en strategisk forskningsagenda och en genomförandeplan samt att inrätta en gemensam ledningsstruktur. Kommissionen uppmanas att vidta kompletterande åtgärder för att stödja utvecklingen och genomförandet av en gemensam forskningsagenda.

Regeringen anser att det är angeläget att ge möjlighet för svenska myndigheter att delta i gemensam programplanering i begränsad omfattning. Sverige har redan har stark tvärvetenskaplig forskning på detta område och det är önskvärt att Sverige tar en aktiv del i det europeiska forskningssamarbetet.

1.1 Ärendets bakgrund

Sedan år 2000 har ett centralt mål för det europeiska forskningsområdet (ERA) varit att säkra samordningen mellan nationella och regionala forskningsprogram och prioriteringar i frågor av europeiskt intresse. Gemensamma program utgör ett steg vidare i denna process. I juli 2008 föreslog kommissionen att medlemsstaterna ska intensifiera sitt samarbete inom forskning och utveckling i syfte att bättre bemöta stora samhälleliga utmaningar av alleuropeisk eller internationell omfattning. Utgångspunkten är att ca 85 % av den offentligt finansierade forskningen idag planeras, och finansieras på nationell nivå och att det förekommer alldeles för lite samarbete och samordning mellan länderna. Kommissionen föreslog därför en ny metod kallad "gemensam programplanering" för stora gemensamma forskningsinitiativ på europeisk nivå. Gemensamma programplanering innebär att medlemsstaterna på frivillig basis och enligt principen om variabel geometri tillsammans sätter upp, utvecklar och genomför strategiska forskningsagendor.

I december 2008 välkomnade konkurrenskraftsrådet de principer som framfördes i kommissionens förslag. Deltagande i gemensamma program bör, enligt rådet, baseras på vetenskaplig excellens och fullt utnyttjande av medlemsländernas forskningspotential. Rådet ansåg vidare att ett pilotinitiativ för gemensamma program inom neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom, bör inledas och uppmanade kommissionen att snarast under 2009 till rådet överlämna ett förslag som förberedelse för inledande av ett sådant initiativ. Kommissionens förslag presenterades 27 juli 2009.

Kommissionen har även presenterat ett meddelande om "ett europeiskt initiativ rörande Alzheimers sjukdom och andra demenssjukdomar", meddelandebeteckning KOM(2009) 380, den 22 juni 2009. I detta meddelande lyfter kommissioner fram ett antal åtgärder på gemenskapsnivå som kan förbättra förutsättningarna för medlemsstaternas insatser på området.

1.2 Förslagets innehåll

Pilotinitiativet gemensam programplanering inom neurodegenerativa sjukdomar särskilt Alzheimers sjukdom syftar till att på europeisk nivå mobilisera de bästa forskarna inom relevanta fält för att förstå, upptäcka, förebygga och bekämpa neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom. Genom gemensam programplanering vill man genomföra ett europeiskt samarbete som omfattar såväl grundforskning och translationell forskning, som forskning och utveckling inom hälso- och sjukvård och omvårdnad. På så sätt vill man motverka den nuvarande fragmentiseringen av forskningen och föra samman olika fält och discipliner.

I rekommendationen uppmanas medlemsstaterna att sträva mot en gemensam vision av samarbete och samordning av forskningen på europeisk nivå och att upprätta en strategisk forskningsagenda och en genomförandeplan. Medlemsstaterna uppmanas också att inrätta en gemensam ledningsstruktur på området neurodegenerativa sjukdomar särskilt Alzheimers sjukdom. Kommissionen uppmanas att vidta kompletterande åtgärder för att stödja utvecklingen och genomförandet av en gemensam forskningsagenda.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

En central del i regeringens forskningspolitik är att stimulera och underlätta för svensk forskning att delta i internationella samarbeten. Som angavs i forsknings- och innovationspropositionen *Ett lyft för forskning och innovation* (2008/09:50) är det därför angeläget att ge möjlighet för att i begränsad omfattning öppna för att anslagsmedel för forskning får lämnas över till annan internationell aktör för att finansiera forskning inom gemensamma program. Detta kräver att forskningsfinansierande myndigheterna ges rätt att delegera beslutanderätt till organ som leder ett mer omfattande och varaktigt internationellt forskningssamarbete. Förutsättningen för detta utreds för närvarande inom Regeringskansliet.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Det är ännu oklart hur pilotinitiativet ska genomföras, bl.a. vad gäller finansiering. Därför kan en konsekvensanalys av förslaget i dagsläget inte göras.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

I propositionen 2008/09:50 *Ett lyft för forskning och innovation* ställer sig regeringen positiv till svenskt deltagande i gemensam programplanering. Neurodegenerativa sjukdomar och Alzheimers sjukdom ingår i det strategiska forskningsområdet neurovetenskap, som i samma proposition föreslås få särskilda medel. I propositionen konstateras också att Sverige redan har stark tvärvetenskaplig forskning på detta område, bl.a. genom projektet Swedish Brain Power, och att det är önskvärt att Sverige tar en aktiv del i det europeiska forskningssamarbetet.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

I juni 2009 bildades en styrgrupp för pilotinitiativet för gemensamma program inom neurodegenerativa sjukdomar, särskilt Alzheimers sjukdom. I styrgruppen finns 21 länder representerade, däribland 18 medlemsländer, ett

kandidatland och två andra europeiska länder. De flesta medlemsländer är därmed positiva till förslaget.

2009/10:FPM23

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Ännu ej kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Har ej sänts på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Frågan om rättslig grund idag oklar. Kommissionen har föreslagit artikel 165 i EG-fördraget som rättslig grund. Alternativa artiklar som kan komma i fråga är artikel 169 eller 171.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Förslaget är enligt Kommissionen förenligt med subsidiaritetsprincipen eftersom de uppsatta målen inte kan uppnås i tillräcklig grad av medlemsstaterna. Mervärdet av att hantera detta forskningsområde genom gemensam programplanering består främst i att man kan uppnå en kritisk massa av kompetens, kunskaper och ekonomiska resurser och därmed motverka den nuvarande fragmentiseringen av forskningen och föra samman olika fält och discipliner.

Förslaget är enligt kommissionen förenligt med proportionalitetsprincipen eftersom det inte ersätter utan kompletterar och rationaliserar medlemsstaternas nuvarande insatser mot neurodegenerativa sjukdomar, däribland Alzheimers sjukdom. Det överläts åt medlemsstaterna att besluta hur rekommendationerna ska följas i praktiken.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslaget har tagits upp som informationspunkt vid konkurrenskraftsrådet 25 september 2009. Rådsrekommendationer, som tas med konsensus, planeras att behandlas av konkurrenskraftsrådet 3-4 december 2009.

Translationell forskning innebär att i ett samarbete överföra forskningsresultat från experimentell forskning till metoder för att lösa ohälsa- och sjukdomsproblem eller att överföra observationer och resultat från den kliniska verksamheten till den experimentella forskningen. I engelskan används ofta termen from "bench to bed" och i svensk översättning "från bänk till bädd", dvs ett samarbete mellan forskare inom experimentell biomedicinsk grundforskning och forskare verksamma inom hälso- och sjukvården, där idéer och resultat utbyts åt båda hållen med det långsiktiga målet att förbättra vården och folkhälsan.